

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ตามรัฐธรรมนูญ ของเด็กนักเรียน ซึ่งไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎร หรือไม่มีสัญชาติไทย (เด็กรหัส G) : ศึกษาด้านความมั่นคงทาง ทะเบียนราษฎรของประเทศไทย

ธนพจน์ วิเวก

คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

สุธี อยู่สถาพร

คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

Received : April 1, 2025

Revised : December 8, 2025

Accepted : December 30, 2025

บทคัดย่อ

รัฐธรรมนูญถือเป็นกฎหมายสูงสุดที่กำหนดหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลซึ่งอยู่ในเขตอำนาจรัฐ แต่ในกรณีของประเทศไทย การคุ้มครองดังกล่าวจำกัดอยู่เฉพาะ “ปวงชนชาวไทย” ซึ่งหมายถึงบุคคลที่มีสัญชาติไทย ส่งผลให้เด็กที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย (เด็กรหัส G) อาจไม่สามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานได้อย่างเท่าเทียม แม้รัฐจะเปิดโอกาสทางการศึกษาแก่เด็กกลุ่มนี้ผ่านมาตรการของกระทรวงศึกษาธิการและมติคณะรัฐมนตรี พ.ศ. 2548 แต่ยังคงมีข้อจำกัดทางกฎหมายที่กระทบต่อการคุ้มครองสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กกลุ่มนี้อยู่มาก

ผลการศึกษาพบว่า เด็กที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎรยังคงเผชิญข้อจำกัดสำคัญหลายประการ ได้แก่ การไม่ได้รับความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ เนื่องจากไม่อยู่ในความหมายของ “ปวงชนชาวไทย” ตามมาตรา 4 และมาตรา 25 การไม่อาจถูกบันทึกให้อาศัยอยู่ชั่วคราวตามพระราชบัญญัติการ

ผู้รับผิดชอบบทความ : นายธนพจน์ วิเวก อีเมล 66130654@dpu.ac.th

ทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 การเผชิญความเสี่ยงต่อการถูกผลักดันออกนอกราชอาณาจักรตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 และการตกอยู่ในสภาพที่อาจเข้าข่ายการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 นอกจากนี้ การผลักดันเด็กกลุ่มนี้ออกนอกประเทศยังอาจขัดต่อพันธกรณีระหว่างประเทศ เช่น อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและกฎบัตรอาเซียน สะท้อนให้เห็นว่ากรอบกฎหมายภายในและกระบวนการทางทะเบียนยังไม่สามารถรองรับปัญหาด้านสถานะบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้การคุ้มครองสิทธิในการศึกษา การเข้าถึงบริการพื้นฐาน และการมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังมีข้อจำกัดเชิงโครงสร้างอย่างชัดเจน

โดยสรุป บทความนี้เสนอให้ปรับปรุงกฎหมายและนโยบายด้านทะเบียนราษฎรและสัญชาติให้สอดคล้องกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนสากล ควบคู่กับการพัฒนากลไกคุ้มครองเด็กไว้สถานะให้รัดกุมและเป็นธรรมมากขึ้น รวมถึงส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐ ภาคประชาสังคม และองค์กรระหว่างประเทศ เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเด็กรหัส G มีความยั่งยืน และเสริมสร้างความมั่นคงทางทะเบียนราษฎรของประเทศไทยอย่างสมดุล

คำสำคัญ : สิทธิและเสรีภาพ / รัฐธรรมนูญ / เด็กรหัส G / ความมั่นคงทางทะเบียนราษฎร / สถานะทางทะเบียนราษฎร

The Protection of Constitutional Rights and Freedoms of Students Without Civil Registration Status or Thai Nationality (G-Code Children) : A Study on Thailand's Civil Registration Security

---

Thanapote Wiwek

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

Suthee Usathaporn

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

Abstract

The Constitution serves as the supreme law that guarantees the protection of individual rights and liberties within a state's jurisdiction. In Thailand, such constitutional protection applies primarily to "Thai people," referring to those who possess Thai nationality. Consequently, school-aged children who lack legal status in the civil registration system or possess no nationality (G-code children) may not fully enjoy fundamental rights. Although the Thai government has expanded educational opportunities for these children through ministerial measures and the 2005 Cabinet Resolution, legal restrictions continue to impede the protection of their rights and human dignity.

The study finds that non-registered and stateless children face several significant limitations. These include the lack of constitutional protection, as they do not fall within the meaning of "Thai people" under Sections 4 and 25 of the 2017 Constitution; the inability to obtain temporary residence registration under the Civil Registration Act B.E. 2534 (1991); vulnerability to deportation under the Immigration Act B.E. 2522 (1979); and exposure to exploitation that may constitute offenses under the Anti-Trafficking in Persons Act B.E. 2551 (2008). Furthermore, deportation of these children may

Corresponding Author : Mr. Thanapoj Wiwek, Email : 66130654@dpu.ac.th

conflict with Thailand's international obligations, including the Convention on the Rights of the Child and the ASEAN Charter. These circumstances highlight structural deficiencies in domestic laws and administrative mechanisms concerning nationality and civil registration, which restrict access to education, essential services, and equal protection of human dignity for this group.

In conclusion, the research recommends legal and policy reforms concerning nationality and civil registration to better align with international human rights standards. It also calls for strengthened protective mechanisms for stateless children, alongside enhanced inter-agency cooperation involving government bodies, civil society, and international organizations. Such measures are necessary to safeguard the rights and liberties of G-code children sustainably while reinforcing Thailand's civil registration security in a balanced and equitable manner.

Keywords : Rights and Freedoms / Constitution / G-Code Children / Civil Registration Security / Civil Registration Status

1. บทนำ

รัฐธรรมนูญถือเป็นกฎหมายสูงสุดของแต่ละประเทศ และในรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศจะมีแนวคิดเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่อยู่ในประเทศของตน เนื่องจากการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หากละเลยหรือไม่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล อาจส่งผลต่อการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย สำหรับรัฐธรรมนูญของประเทศไทย ตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับถาวรและรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวมาแล้วรวมทั้งสิ้น 20 ฉบับ โดยการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของประเทศไทย ได้มีการกำหนดไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 ซึ่งบัญญัติไว้ใน หมวด 2 ว่าด้วยเรื่องสิทธิและหน้าที่ของชนชาวสยาม ตั้งแต่มาตรา 12-15 หลังจากนั้น เป็นต้นมา การจัดทำรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับ ผู้ร่างรัฐธรรมนูญได้ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเสมอ คำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ปรากฏเป็นครั้งแรก ในรัฐธรรมนูญไทย ฉบับปี พ.ศ. 2540 โดยได้นำแนวคิดตามกฎหมายรัฐธรรมนูญเยอรมันและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนสากลมาใช้เป็นหลักการพื้นฐานของหมวดสิทธิและเสรีภาพ และเป็นจุดเริ่มต้นของพัฒนาการด้านสิทธิมนุษยชนในกฎหมายไทยอย่างสำคัญ และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันของประเทศไทย ได้บัญญัติหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย รวมถึงการคุ้มครอง

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ใน หมวด 1 บททั่วไป มาตรา 4 ซึ่งกำหนดว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง” นอกจากนี้ หมวด 3 ว่าด้วยเรื่องสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 25 และมาตรา 26 ของรัฐธรรมนูญ ยังได้กำหนดว่า “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยนั้น นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะกระทำการนั้นได้ และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพ เช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น” และ “การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้”

จากข้อกำหนดข้างต้น การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของปวงชนชาวไทย ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ให้ความหมายของคำว่า “ปวงชนชาวไทย” ซึ่งหมายถึง ผู้ที่มีสัญชาติไทย ซึ่งการได้มาซึ่งสัญชาติไทยเป็นกระบวนการที่กำหนดโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 วิธีหลัก ได้แก่ การได้สัญชาติโดยหลักกำเนิด (Jus Soli & Jus Sanguinis) การได้สัญชาติไทยโดยการแปลง

สัญชาติ (Naturalization) การได้สัญชาติไทย โดยการฟื้นสัญชาติ (Reacquisition of Thai Nationality) เมื่อบุคคลมีสัญชาติไทย ก็จะได้รับ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญในฐานะ ประชาชนชาวไทยทั้งหมด เช่น สิทธิในการได้รับการ ปฏิบัติอย่างเสมอภาค สิทธิในการได้รับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุข เสรีภาพในการประกอบอาชีพ เป็นต้น

นอกจากปวงชนชาวไทยที่มีสัญชาติไทยแล้ว ยังมีบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งได้แก่ เด็กนักเรียนที่ไม่มี หลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย (เด็กรหัส G) ซึ่งหมายถึงบุคคลที่ไม่มีเลขประจำตัว 13 หลักตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรของ ประเทศไทย แต่ได้รับการขยายโอกาสทางการศึกษา ให้สามารถเข้าเรียนในโรงเรียนไทยได้ ซึ่งมีกฎหมาย ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้เด็กทุกคนในประเทศไทย มีสิทธิได้รับการศึกษาโดยไม่คำนึงถึงสถานะทาง ทะเบียนราษฎรหรือสัญชาติ และมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 5 กรกฎาคม 2548 เห็นชอบให้ขยายโอกาส ทางการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียน ราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย ปัญหาสำคัญของเด็ก กลุ่มนี้ ได้แก่ ไม่ได้รับความคุ้มครองสิทธิและ เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ เนื่องจากไม่ใช่ “ปวงชน ชาวไทย” ตามหมวด 1 มาตรา 4 และหมวด 3 มาตรา 25 ไม่ได้รับการรับรองให้อาศัยอยู่ชั่วคราว ในประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติการทะเบียน ราษฎร พ.ศ. 2534 มาตรา 38 วรรคสอง อาจถูก ส่งตัวออกนอกประเทศ ตามพระราชบัญญัติ คนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 54 อาจเข้าข่ายการ แสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ ตามพระราชบัญญัติ ป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551

มาตรา 6 และอาจละเมิดพันธกรณีระหว่างประเทศ ตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก และ กฎบัตรอาเซียนอีกด้วย

จากปัญหาดังกล่าว บทความนี้จึงมีแนวคิด ที่จะศึกษาการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเด็ก นักเรียนที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มี สัญชาติไทย (เด็กรหัส G) ด้านความมั่นคงทาง ทะเบียนราษฎรของประเทศไทย เพื่อหาแนวทางใน การแก้ปัญหาต่อไป

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิดพื้นฐานและทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ตามรัฐธรรมนูญของเด็กนักเรียนซึ่งไม่มีสถานะทาง ทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย (เด็กรหัส G) ด้านความมั่นคงทางทะเบียนราษฎรของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบหลักกฎหมาย ที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ตามรัฐธรรมนูญของเด็กนักเรียนซึ่งไม่มีสถานะ ทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย (เด็กรหัส G) ด้านความมั่นคงทางทะเบียนราษฎรของประเทศไทย เปรียบเทียบกับต่างประเทศ
3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของ เด็กนักเรียนซึ่งไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎรหรือ ไม่มีสัญชาติไทย (เด็กรหัส G) ด้านความมั่นคงทาง ทะเบียนราษฎรของประเทศไทย
4. เพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหา บทสรุป และข้อเสนอแนะ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตาม รัฐธรรมนูญของเด็กนักเรียนซึ่งไม่มีสถานะทาง ทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย (เด็กรหัส G) ด้านความมั่นคงทางทะเบียนราษฎรของประเทศไทย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงประวัติศาสตร์กฎหมาย (Historical Legal Study) โดยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก ซึ่งมุ่งเน้นการวิเคราะห์กฎหมาย เอกสารทางวิชาการ และกรณีศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเด็กนักเรียนที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย (เด็กรหัส G) ด้านความมั่นคงทางทะเบียนราษฎรของประเทศไทย โดยทำการศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารปฐมภูมิ อันได้แก่ รัฐธรรมนูญ กฎหมายระดับพระราชบัญญัติ กฎกระทรวง ระเบียบกระทรวง กฎหมายระหว่างประเทศ และเอกสารทุติยภูมิ อันได้แก่ ตำรา หนังสือ รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการ และเอกสารอื่น ๆ รวมถึงการศึกษาจากกรณีปัญหาตัวอย่างที่เกิดขึ้นจริงที่ผู้เขียนได้ปฏิบัติงานในพื้นที่ ได้แก่ (1) โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 6 อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง รับนักเรียนที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรและไม่มีสัญชาติไทยเข้าศึกษา จำนวน 126 คน แต่ถูกเจ้าหน้าที่รัฐไทยผลักดันกลับสู่ต่างประเทศต้นทาง (2) มูลนิธิบ้านครูน้ำ อ.เชียงแสน จ.เชียงราย รับเด็กไม่มีสัญชาติมาเรียน แต่ถูกเจ้าหน้าที่รัฐไทยผลักดันเด็กไร้สัญชาติจำนวน 19 คน ถูกส่งกลับเชียงราย ถูกออกการเรียนและผลักดันกลับประเทศพม่า และ (3) ปิดศูนย์การเรียนมิถตาเยะ บางกุ้ง ต.บางกุ้ง อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

4. ผลการวิจัย

จากการศึกษากรณีเด็กที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎร หรือไม่มีสัญชาติไทยในระบบการศึกษาของไทย พบว่ามีประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับ

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเด็กเหล่านี้ ที่ยังคงเป็นปัญหาด้านกฎหมาย นโยบาย และการบังคับใช้กฎหมาย โดยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สิทธิทางการศึกษาและการเข้าถึงระบบการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติ โรงเรียนและมูลนิธิหลายแห่งพยายามเปิดโอกาสให้เด็กไร้สัญชาติได้รับการศึกษาโดยใช้รหัส G ตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ อย่างไรก็ตาม การที่เด็กเหล่านี้ไม่มีเอกสารทางทะเบียนราษฎรทำให้เกิดข้อจำกัดด้านงบประมาณและการสนับสนุนจากรัฐ กรณีของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 6 จ.อ่างทอง ที่รับเด็กไร้สัญชาติ 126 คนเข้าเรียน โดยไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐ เนื่องจากไม่มีเอกสารรับรองสถานะส่งผลให้เด็กถูกผลักดันออกจากประเทศ และบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องถูกดำเนินคดี

2. บทบาทของเจ้าหน้าที่รัฐและผลกระทบต่อเด็กไร้สัญชาติ การบังคับใช้กฎหมายคนเข้าเมืองอย่างเข้มงวดส่งผลให้เด็กจำนวนมากที่เข้ามาในประเทศไทยโดยไม่มีเอกสารต้องถูกส่งกลับประเทศต้นทาง เช่น กรณีมูลนิธิบ้านครูน้ำ แสดงให้เห็นว่าแม้เด็กเหล่านี้จะได้รับโอกาสทางการศึกษาและศาสนา แต่ก็ยังถูกควบคุมตัวและส่งกลับ เนื่องจากถูกมองว่าเข้าเมืองผิดกฎหมาย

3. การปิดศูนย์การเรียนมิถตาเยะ บางกุ้ง จ.สุราษฎร์ธานี ด้วยเหตุผลด้านความมั่นคงสะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้างของประเทศไทยที่ยังไม่มีนโยบายและกฎหมายรองรับสถานะของศูนย์การเรียนสำหรับเด็กไร้สัญชาติ ทำให้การดำเนินงานอยู่ในพื้นที่สีเทาทางกฎหมายและเปิดช่องให้หน่วยงานความมั่นคงใช้ดุลพินิจสั่งปิดได้โดยไม่ผ่านกระบวนการตามหลักนิติธรรม ส่งผลให้เด็กกว่า 2,000 คนต้องหยุดเรียนกลางคัน ถูกตัดสิทธิการศึกษา เสี่ยงต่อการแสวงหาประโยชน์ และเพิ่มความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง

ทั้งที่รัฐธรรมนูญและอนุสัญญาาระหว่างประเทศรับรองสิทธิในการศึกษาอย่างชัดเจน ปัญหานี้สะท้อนความล้มเหลวของระบบทะเบียนราษฎรที่ไม่ครอบคลุม การประสานงานรัฐที่ขาดเอกภาพ และการใช้เหตุผลด้านความมั่นคงโดยไม่มีมาตรฐานรองรับ จึงจำเป็นที่รัฐต้องกำหนดสถานะทางกฎหมายของศูนย์การเรียน ระบบพิสูจน์ตัวตนที่เหมาะสม และกลไกกำกับดูแลที่สมดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิเด็กกับความมั่นคงของรัฐ เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิในอนาคต

4. ความขัดแย้งระหว่างหลักสิทธิมนุษยชนกับความมั่นคงของรัฐ แม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายการศึกษากำหนดให้เด็กทุกคนในประเทศมีสิทธิในการศึกษาโดยไม่เลือกสัญชาติ แต่การตีความกฎหมายคนเข้าเมืองที่เข้มงวดส่งผลให้เด็กไร้สัญชาติไม่สามารถเข้าถึงสิทธิทางการศึกษาได้อย่างแท้จริง ความมั่นคงทางทะเบียนราษฎรของไทยเป็นประเด็นสำคัญที่รัฐให้ความสำคัญมากกว่าสิทธิของเด็กไร้สัญชาติ ส่งผลให้เด็กจำนวนมากถูกตัดสิทธิทางการศึกษาและเผชิญกับความไม่มั่นคงในชีวิต

5. อภิปรายผล

งานวิจัยเรื่อง “การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของเด็กนักเรียนที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย (เด็กรหัส G) : ศึกษาด้านความมั่นคงทางทะเบียนราษฎรของประเทศไทย” ได้สะท้อนให้เห็นถึงประเด็นสำคัญเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษา และปัญหาด้านความมั่นคงทางทะเบียนราษฎรของไทย ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ความไม่สมดุลระหว่างหลักสิทธิมนุษยชนกับมาตรการด้านความมั่นคงของรัฐ จากกรณีศึกษา

ที่นำเสนอพบว่า มีความขัดแย้งระหว่างหลักสิทธิมนุษยชนที่คุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็กทุกคน รวมถึงสิทธิในการศึกษา ตามรัฐธรรมนูญไทยและพันธกรณีระหว่างประเทศ กับนโยบายความมั่นคงของรัฐที่ให้ความสำคัญกับการควบคุมคนต่างด้าว และการป้องกันปัญหาการเข้าเมืองผิดกฎหมาย กรณีของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 6 และมูลนิธิบ้านครูน้ำ แสดงให้เห็นว่า แม้ผู้เกี่ยวข้องจะมีเจตนาที่ดีในการให้เด็กไร้สัญชาติได้รับการศึกษา แต่ก็ต้องเผชิญกับมาตรการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวด โดยเฉพาะพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 ที่มุ่งเน้นการผลักดันคนต่างด้าวออกจากประเทศมากกว่าการจัดการศึกษาให้แก่เด็กเหล่านี้ ในทางตรงกันข้าม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 10 การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกัน มาตรานี้จึงเป็นกลไกที่ทำให้ทุกคนที่อยู่ในประเทศไทย ไม่ว่าจะไม่มีสถานะทางสัญชาติใด ได้เข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียมและมีคุณภาพ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า นโยบายของรัฐยังขาดความยืดหยุ่นและไม่สามารถรองรับความเป็นจริงของปัญหาได้ การแก้ไขปัญหาคควรมุ่งเน้นไปที่การปรับกฎหมายให้มีความสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนมากขึ้น

2. ผลกระทบจากการปิดศูนย์การเรียนรัฐต่อเด็กไร้สัญชาติ กรณีการปิดศูนย์การเรียนมิตรตาเยะบางกุ่ม ส่งผลกระทบโดยตรงต่อเด็กไร้สัญชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการขาดแคลนนโยบายที่เป็นมิตรต่อการศึกษาของเด็กกลุ่มเปราะบาง เด็กไร้สัญชาติกว่า 2,000 คนต้องหยุดเรียนกลางคัน ทำให้พวกเขาสูญเสียโอกาสทางการศึกษาและอาจเพิ่มความเสี่ยงต่อการเข้าสู่วงจรแรงงานผิดกฎหมาย หรือปัญหาการค้ามนุษย์

สาเหตุของการปิดศูนย์เรียนรู้มาจากประเด็นด้านความมั่นคง เนื่องจากการร้องเรียนเรื่องการขบถของเพลงชาติเมียนมาในศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งรัฐมองว่าเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาตามหลักสิทธิมนุษยชน การเรียนรู้เกี่ยวกับรากเหง้าทางวัฒนธรรมไม่ควรเป็นปัจจัยที่ทำให้เด็กถูกปิดกั้นโอกาสทางการศึกษา ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า การปิดศูนย์การเรียนรู้โดยไม่มีมาตรการรองรับทางเลือกทางการศึกษาที่เหมาะสม เป็นการละเมิดสิทธิเด็ก และสะท้อนถึงปัญหาการขาดความเข้าใจเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย

3. ความล้มเหลวของระบบทะเบียนราษฎร และผลกระทบต่อสิทธิทางการศึกษา จากข้อมูลเชิงประจักษ์พบว่า ปัญหาหลักของเด็กไร้สัญชาติในประเทศไทยคือการขาดเอกสารทางทะเบียนราษฎร ซึ่งส่งผลกระทบต่อโอกาสทางการศึกษา สิทธิขั้นพื้นฐาน และคุณภาพชีวิตโดยรวม กรณีของ *เด็กกลุ่มรหัส G* เป็นข้อสะท้อนถึงความขัดแย้งเชิงโครงสร้างระหว่าง “สิทธิ” กับ “สถานะทางกฎหมาย” ในระบบทะเบียนราษฎรของไทย กล่าวคือ เด็กที่เข้ามาในประเทศไทยแต่ไม่สามารถพิสูจน์สัญชาติได้ ยังคงไม่มีแนวทางที่ชัดเจนในการขึ้นทะเบียน แม้จะมีความเชื่อมโยงกับประเทศไทยในทางข้อเท็จจริงก็ตาม

เมื่อปราศจากเอกสารรับรองตัวบุคคล เด็กเหล่านี้จึงถูกตีความตามสถานะทางกฎหมายว่าเป็น “ผู้เข้าเมืองผิดกฎหมาย” โดยอัตโนมัติ และถูกจำกัดสิทธิในการเข้าถึงบริการภาครัฐ แม้ว่าในมิติของสิทธิมนุษยชนและหลักการคุ้มครองเด็ก เด็กควรได้รับความคุ้มครองโดยไม่เลือกปฏิบัติ การที่รัฐกลับเลือกใช้มาตรการผลักดันออกนอกราชอาณาจักร แทนการกำหนดนโยบายรองรับ เช่น มาตรการขึ้นทะเบียน

อย่างเป็นระบบ หรือกระบวนการพิจารณาการให้สัญชาติในกรณีที่มีเหตุสมควร สะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มที่รัฐให้ความสำคัญกับมิติความมั่นคงของรัฐมากกว่าสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็กในดินแดน

แม้ตัวบทกฎหมายที่ใช้บังคับจะมีได้มีข้อบกพร่องโดยตรงในเชิงหลักการ แต่ช่องว่างที่ปรากฏขึ้นเกิดจากการที่กฎหมายยังไม่ได้ออกแบบกลไกเฉพาะเพื่อรองรับเด็กที่ไม่มีเอกสารใด ๆ ในขั้นต้น ทำให้เด็กจำนวนหนึ่ง “ตกหล่น” จากระบบทะเบียนราษฎรและต้องดำรงชีวิตอย่างไร้สถานะในสังคม อันเป็นผลโดยตรงจากความไม่สอดคล้องระหว่างข้อกำหนดทางกฎหมายกับข้อเท็จจริงทางสังคม

การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงควรเริ่มจากการพัฒนาระบบการขึ้นทะเบียนบุคคลที่เข้ามาในประเทศไทยให้มีความชัดเจน โปร่งใส และสามารถคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนควบคู่ไปกับหลักอำนาจอธิปไตยของรัฐ เพื่อให้เด็กทุกคนสามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานได้อย่างแท้จริง และไม่ถูกทิ้งให้กลายเป็น “คนไร้ตัวตน” ในระบบกฎหมายไทย

4. การศึกษาพบว่า ภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) มีทิศทางในการจัดการปัญหาเด็กไร้สัญชาติที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ภาครัฐมักดำเนินการภายใต้กรอบของกฎหมายคนเข้าเมือง และนโยบายด้านความมั่นคง ส่งผลให้เด็กไร้สัญชาติถูกมองในฐานะ “บุคคลผิดกฎหมาย” มากกว่าจะถูกพิจารณาว่าเป็น “กลุ่มเปราะบาง” ที่ควรได้รับการคุ้มครองและการสนับสนุนด้านสิทธิขั้นพื้นฐาน ในทางกลับกันองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น มูลนิธิบ้านครูน้ำ รวมถึงสถานศึกษาในพื้นที่ต่าง ๆ ทำหน้าที่สำคัญในการเปิดโอกาสทางการศึกษาและเป็นกลไกช่วยเหลือเชิงมนุษยธรรมต่อเด็กกลุ่มนี้ แม้ต้องเผชิญกับแรงกดดันจากการบังคับใช้กฎหมายของรัฐก็ตาม

อย่างไรก็ดี แม้ภาครัฐจะมีนโยบายและมติดคณะรัฐมนตรีที่กำหนดให้เด็กทุกคนในประเทศไทย เด็กไร้สัญชาติสามารถเข้ารับการศึกษได้ แต่ข้อกำหนดดังกล่าวยังเป็นเพียงมาตรการ “เข้าถึงการศึกษา” โดยไม่ได้แก้ปัญหาสถานะทางทะเบียนราษฎรหรือสถานะทางกฎหมายของเด็กอย่างเป็นระบบ จึงไม่อาจถือได้ว่าเป็นแนวทางที่ครอบคลุมต่อปัญหาเด็กไร้สัญชาติทั้งหมด เนื่องจากเด็กเหล่านี้ยังคงเผชิญความไม่มั่นคงในชีวิต และอาจถูกตีความว่าเป็นผู้กระทำผิดกฎหมายเข้าเมืองอยู่เสมอ

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่า การแก้ไขปัญหาเด็กไร้สัญชาติไม่อาจดำเนินการโดยหน่วยงานรัฐฝ่ายเดียว แต่จำเป็นต้องสร้างกลไกความร่วมมือกับภาคประชาสังคมเพื่อกำหนดแนวทางที่มีความเป็นธรรม ครอบคลุม และเคารพหลักสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะการจัดทำระบบทะเบียนราษฎรและการกำหนดสถานะทางกฎหมายที่ชัดเจน เพื่อให้การเข้าถึงการศึกษาและสิทธิขั้นพื้นฐานอื่น ๆ สามารถเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืน

5. ปัญหาด้านการเข้าถึงการศึกษา จากกรณีศึกษาที่น่าเสนาบ เช่น กรณีโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 6 และศูนย์การเรียนมิถิตาเยะ พบว่าการขาดเอกสารทางทะเบียนราษฎรของเด็กเหล่านี้เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้เด็กไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาที่เหมาะสมได้ แม้ว่าจะมีความพยายามจากหลายฝ่าย เช่น ครูและหน่วยงานที่รับผิดชอบในการให้โอกาสเด็กกลุ่มนี้ได้เรียนหนังสือ แต่การที่เด็กไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎรหรือไม่เป็นพลเมืองไทย ก็ทำให้การขอรับสิทธิในโครงการต่าง ๆ เช่น รหัส G และการได้รับการสนับสนุนจากรัฐเป็นไปไม่ได้ การศึกษาเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความไม่สมดุลในระบบการศึกษาของไทย ที่ทำให้เด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติไม่ได้รับสิทธิพื้นฐานในการเรียนรู้ ซึ่งเป็น

ปัญหาที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาทางการศึกษา และโอกาสทางสังคมของเด็กกลุ่มนี้ ประเด็นดังกล่าวสะท้อนข้อถกเถียงในเชิงนโยบายว่า รัฐไทยมีภาระหน้าที่ต้องจัดการศึกษาให้แก่ “ทุกคน” หรือจำกัดเฉพาะ “พลเมือง” และ งบประมาณของรัฐมีความเพียงพอที่จะรองรับเด็กไร้สัญชาติหรือไม่ ซึ่งเป็นคำถามเชิงโครงสร้างที่ผู้วิจัยจำเป็นต้องวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ประเด็นที่ควรศึกษาเพิ่มเติม ได้แก่

5.1 รัฐได้จัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติโดยเฉพาะหรือไม่ หากพบว่าไม่มีมาตรการจัดสรรงบประมาณที่ชัดเจน ย่อมชี้ให้เห็นข้อเท็จจริงว่านโยบาย “ให้เรียนได้” เป็นเพียงหลักการเชิงสิทธิมนุษยชน แต่ไม่ได้รับการสนับสนุนในเชิงงบประมาณอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งทำให้โรงเรียนและบุคลากรต้องแบกรับภาระแทนรัฐโดยปริยาย

5.2 งบประมาณรายหัวปัจจุบันสำหรับเด็กสัญชาติไทยมีความเพียงพอหรือไม่ หากงบประมาณสำหรับเด็กไทยยังไม่เพียงพอ การรองรับเด็กไร้สัญชาติย่อมเป็นความท้าทายเชิงการคลัง ซึ่งจำเป็นต้องพิจารณาบริบทความเป็นไปได้ทางงบประมาณของรัฐควบคู่กับหลักสิทธิมนุษยชน

5.3 ผลกระทบระยะยาวของการที่รัฐไม่ลงทุนด้านการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติ เช่น ความสูญเสียทางเศรษฐกิจในอนาคต การเพิ่มขึ้นของแรงงานนอกระบบ หรือความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง ซึ่งอาจมีต้นทุนทางสังคมสูงกว่าเมื่อเทียบกับการลงทุนด้านการศึกษาดังแต่ต้น

ดังนั้น การแก้ไขปัญหาการเข้าถึงการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติจำเป็นต้องพิจารณาทั้งด้านสิทธิมนุษยชนและด้านงบประมาณควบคู่กัน พร้อมทั้งพัฒนากลไกทางทะเบียนราษฎรที่ชัดเจน เพื่อไม่ให้เด็กกลุ่มนี้ถูกทิ้งไว้ภายนอกกระบวนและขาดซึ่งโอกาส

ทางการศึกษาซึ่งถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานตามกฎหมายระหว่างประเทศและพันธกรณีในประเทศไทยให้ไว้

6. ผลกระทบจากการดำเนินการของภาครัฐ การดำเนินการของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการผลักดันเด็กไร้สัญชาติกลับประเทศต้นทาง เช่น ในกรณีที่เกิดขึ้นกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 6 และมูลนิธิบ้านครูน้ำ แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างนโยบายด้านความมั่นคงของชาติและการคุ้มครองสิทธิของเด็ก การส่งเด็กกลับประเทศพม่าโดยไม่มีทางเลือกที่เหมาะสมทำให้เด็กขาดโอกาสในการเรียนรู้และเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ นอกจากนี้ การดำเนินการเช่นนี้ยังสร้างความวิตกกังวลในสังคมเกี่ยวกับสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ผลกระทบจากการปิดศูนย์การเรียนรู้มิติตาเย๊ะในจังหวัดสุราษฎร์ธานีก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนถึงการที่เด็กกลุ่มนี้ไม่ได้รับการดูแลตามสิทธิที่พึงมีตามรัฐธรรมนูญ เมื่อเกิดการร้องเรียนจากสังคมและปิดศูนย์การเรียนรู้ ทำให้เด็กกว่า 2,000 คนต้องหยุดเรียนกลางคัน ซึ่งส่งผลกระทบต่ออนาคตของเด็กในระบบการศึกษาไทย แม้ว่าบางสิทธิในรัฐธรรมนูญอาจจำกัดไว้แก่พลเมือง แต่รัฐยังมีพันธกรณีทั้งในระดับภายในและระหว่างประเทศในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ที่อยู่ในเขตอำนาจของตน โดยเฉพาะเด็ก การส่งเด็กไร้สัญชาติกลับประเทศต้นทางจึงต้องถูกพิจารณาภายใต้กรอบการประเมินความเสี่ยงและหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก หากการดำเนินการขัดต่อพันธกรณีหรือขาดกระบวนการคุ้มครองที่เพียงพอ รัฐต้องเผชิญกับการตรวจสอบทั้งภายใน (ศาล หน่วยงานอิสระ) และภายนอก (กลไกสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ) เพื่อให้การใช้อำนาจอุดคัดคล้องกับหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิของผู้ที่อยู่ในดินแดนไทย

7. ข้อท้าทายด้านการบังคับใช้กฎหมาย กฎหมายคนเข้าเมืองที่มุ่งเน้นการควบคุมการเข้าเมืองของบุคคลที่ไม่มีเอกสารที่ถูกต้อง แม้ว่า จะมีการดำเนินการตามกฎหมาย แต่ผลลัพธ์ที่ตามมา อาจทำให้เด็ก ๆ ที่ไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาหรือสิทธิพื้นฐานได้ถูกทิ้งไว้เบื้องหลัง และการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดในบางกรณีทำให้เด็กเหล่านี้สูญเสียโอกาสในการพัฒนาและใช้ชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี นอกจากนี้ การขาดมาตรการที่ชัดเจนในการคุ้มครองสิทธิเด็กไร้สัญชาติจากภาครัฐ ยังสร้างความไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิตของเด็กกลุ่มนี้ การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงต้องการการปรับปรุงนโยบายที่มีความยืดหยุ่นมากขึ้นและเข้าใจในสถานการณ์ที่แท้จริงของเด็กที่ไม่มีเอกสารทางทะเบียนราษฎร

8. การผลักดันเด็กกลุ่มนี้ออกนอกประเทศ อาจจะขัดกับหลักการห้ามผลักดันกลับ (Non-refoulement) ซึ่งเป็นหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่ห้ามรัฐส่งตัวบุคคลกลับไปยังประเทศหรือดินแดนที่เขาอาจเผชิญ อันตรายร้ายแรง เช่น การประหารชีวิต การทรมาน การปฏิบัติที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม หรือภัยต่อชีวิตและเสรีภาพ หลักการนี้ถือเป็น “กฎจารีตประเพณีระหว่างประเทศ” (customary international law) ที่รัฐต้องเคารพแม้ไม่เป็นภาคีอนุสัญญาผู้ลี้ภัย 1951 โดยบัญญัติไว้ชัดเจนในข้อ 33 ของอนุสัญญาว่าด้วยสถานะผู้ลี้ภัย ค.ศ. 1951 และยังได้รับการตอกย้ำผ่านสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนอื่น เช่น อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมาน (CAT) หลักการนี้มุ่งคุ้มครอง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” โดยห้ามรัฐผลักดันผู้อพยพหรือผู้ลี้ภัยกลับไปสู่สถานที่ที่มีความเสี่ยงอันตราย แม้บุคคลนั้นจะ “ไม่มีสถานะทางกฎหมาย” ในประเทศที่เขาอยู่ก็ตาม ทำให้ non-refoulement

เป็นหลักการพื้นฐานที่สุดของการคุ้มครองผู้ลี้ภัยและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับสากล

งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยยังคงมีปัญหาในการคุ้มครองสิทธิของเด็กไร้สัญชาติ เนื่องจากการให้ความสำคัญกับความมั่นคงของรัฐ มากกว่าสิทธิทางการศึกษา นโยบายที่เข้มงวดและขาดความยืดหยุ่นส่งผลให้เด็กหลายคนถูกตัดออกจากระบบการศึกษาและเผชิญกับความไม่มั่นคงในชีวิต การแก้ไขปัญหาจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคประชาสังคม และองค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อนำไปสู่แนวทางที่เป็นธรรมและยั่งยืนในการคุ้มครองสิทธิของเด็กไร้สัญชาติในประเทศไทย

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 แนวทางในการแก้ไขปัญหา ประเด็นที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ

ควรแก้ไขบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

หมวด 1 บททั่วไป มาตรา 4

จาก “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง **ปวงชนชาวไทย**ย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน”

เป็น “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง **บุคคล**ย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน”

ในทางรัฐธรรมนูญ การใช้คำว่า “บุคคล” ไม่ได้หมายความว่าคนต่างชาติหรือบุคคลไร้สัญชาติ จะได้รับสิทธิในระดับเดียวกับ “ปวงชนชาวไทย”

ทั้งหมด หากหมายถึงเพียงการรับรอง สิทธิมนุษยชนพื้นฐาน ตามมาตรฐานสากลเท่านั้น เช่น สิทธิในชีวิต สิทธิที่จะไม่ถูกเลือกปฏิบัติ กระบวนการยุติธรรม ที่เป็นธรรม รวมทั้งสิทธิของเด็กตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ไทยเป็นภาคี

ขณะเดียวกัน สิทธิที่สะท้อนอำนาจอธิปไตยของรัฐ เช่น สิทธิเลือกตั้ง การออกเสียงประชามติ การดำรงตำแหน่งในราชการ หรือสิทธิที่สงวนแก่คนไทยโดยเฉพาะ ยังคงจำกัดเฉพาะ “ปวงชนชาวไทย” ตามถ้อยคำของรัฐธรรมนูญโดยชัดแจ้ง และไม่ได้รับผลกระทบจากการใช้คำว่า “บุคคล” แต่อย่างใด

ด้วยเหตุนี้ การรับรองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานแก่ทุกคนที่อยู่ในดินแดนไทย จึงไม่ทำให้อำนาจอธิปไตยของรัฐลดทอนหรืออ่อนลง เพราะอำนาจอธิปไตยยังคงเป็นของประชาชนชาวไทยในทางการเมืองโดยสมบูรณ์ ทั้งในการกำหนดรัฐบาล ออกกฎหมาย และกำกับทิศทางการปกครองประเทศ ส่วนการคุ้มครองบุคคลที่มีเชื้อคนไทย เป็นเพียงการรับรองมาตรฐานขั้นต่ำของความเป็นมนุษย์เท่านั้น ไม่ใช่การให้สิทธิทางการเมืองหรือสถานะในทางรัฐศาสตร์ที่อาจกระทบต่ออำนาจอธิปไตยของชาติ

หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 25

จาก “สิทธิและเสรีภาพของ**ปวงชนชาวไทย** นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำกรนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพ เช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็น

อันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิ หรือเสรีภาพของบุคคลอื่น”

เป็น “สิทธิและเสรีภาพของบุคคล นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะใน รัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ใน รัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิ และเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความ คุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือ เสรีภาพ เช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็น อันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิ หรือเสรีภาพของบุคคลอื่น”

6.2 แนวทางในการแก้ไขปัญหา ประเด็น ที่เกี่ยวกับเด็กนักเรียนที่ไม่มีสถานะทาง ทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย (เด็กรหัส G)

ควรแก้ไขบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

หมวด 1 บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ มาตรา 6

จาก “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อ พัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นได้อย่างมีความสุข”

เป็น “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อ พัฒนาบุคคล ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นได้อย่างมีความสุข”

หมวด 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา มาตรา

10

จาก “การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคล มีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษา ขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้ อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย”

เป็น “การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคล รวมถึงเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทยหรือไม่มีสถานะ ทางทะเบียนราษฎร มีสิทธิและโอกาสเสมอกันใน การรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บ ค่าใช้จ่าย”

การแก้ไขมาตรา 10 เพื่อขยายสิทธิด้าน การศึกษาให้ครอบคลุมเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทยหรือ ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎร แม้เป็นข้อเสนอที่ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักมนุษยธรรมและพันธกรณี ระหว่างประเทศ แต่อาจไม่สามารถดำเนินการได้อย่าง ไร้ข้อขัดแย้ง เนื่องจากต้องพิจารณาความสามารถทาง งบประมาณของรัฐไทยซึ่งสืบมาจากภาษีของ ประชาชนไทย การขยายสิทธิให้บุคคลที่มีเชื้อคนไทย โดยสมบูรณาจกก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อ ผู้เสียภาษี และส่งผลให้สิทธิหรือคุณภาพของบริการ สำหรับเด็กไทยถูกลดทอน ขณะเดียวกัน หลายประเทศ ก็ไม่ได้ให้สิทธิทางการศึกษาฟรีแก่ผู้ไม่มีสัญชาติหรือ คนต่างชาติในระดับเทียบเท่าพลเมืองของตน จึง สะท้อนข้อเท็จจริงว่า สิทธิทางสังคมเป็นสิทธิที่รัฐ สามารถจำกัดได้เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของคน ในชาติ อีกทั้งการให้สิทธิอย่างไม่จำกัดอาจส่งผลต่อ หลักอำนาจอธิปไตยของรัฐไทยที่ต้องสงวนสิทธิ พิเศษบางประการให้แก่พลเมือง ดังนั้น ข้อเสนอ ใด ๆ เกี่ยวกับการขยายสิทธิการศึกษาจึงควรตั้งอยู่ บนความสมดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน ของเด็กทุกคนกับภาระงบประมาณ ความเป็นธรรม ต่อคนไทย และความจำเป็นเชิงอธิปไตย โดยอาจ

จำกัดสิทธิในลักษณะขั้นต่ำหรือกำหนดเงื่อนไข เฉพาะกลุ่ม แทนการขยายสิทธิที่เสมอกันโดยเด็ดขาด ซึ่งจะทำให้ข้อเสนอมีความเป็นไปได้และสอดคล้องกับหลักกฎหมายมหาชนมากขึ้น

ควรแก้ไขบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534

หมวด 5 ทะเบียนบ้าน มาตรา 38 วรรค 2

จาก ให้ผู้อำนวยการทะเบียนกลางจัดให้มีทะเบียนประวัติสำหรับคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยอื่น นอกจากที่บัญญัติไว้ตามวรรคหนึ่งตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

เป็น ให้ผู้อำนวยการทะเบียนกลางจัดให้มีทะเบียนประวัติและรับการรับรองให้อาศัยอยู่ชั่วคราวในประเทศไทย สำหรับคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย อื่นนอกจากที่บัญญัติไว้ตามวรรคหนึ่งตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

6.3 แนวทางในการแก้ไขปัญหา ประเด็น ที่เกี่ยวกับความมั่นคงทางทะเบียนราษฎรของประเทศไทย

ควรแก้ไขบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522

หมวด 6 การส่งคนต่างด้าวกลับออกไปนอกราชอาณาจักร มาตรา 54

จาก “คนต่างด้าวผู้ใดเข้ามาหรืออยู่ในราชอาณาจักรโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือการอนุญาตนั้น สิ้นสุดหรือถูกเพิกถอนแล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่จะส่งตัวคนต่างด้าวผู้นั้นกลับออกไปนอกราชอาณาจักรก็ได้”

เป็น “คนต่างด้าวผู้ใดเข้ามาหรืออยู่ในราชอาณาจักรโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือการอนุญาตนั้น สิ้นสุดหรือถูกเพิกถอนแล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่จะควบคุมตัวเพื่อรอพิสูจน์สัญชาติ หรือส่งตัวคนต่างด้าวผู้นั้นกลับออกไปนอกราชอาณาจักรก็ได้

หมวด 7 เบ็ดเตล็ด มาตรา 57

จาก “เพื่อประโยชน์แห่งพระราชบัญญัตินี้ ผู้ใดอ้างว่าเป็นคนมีสัญชาติไทย ถ้าไม่ปรากฏหลักฐานอันเพียงพอที่พนักงานเจ้าหน้าที่จะเชื่อถือได้ว่าเป็นคนมีสัญชาติไทย ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้นั้นเป็นคนต่างด้าวจนกว่าผู้นั้นจะพิสูจน์ได้ว่าตนมีสัญชาติไทย”

เป็น “เพื่อประโยชน์แห่งพระราชบัญญัตินี้ ผู้ใดอ้างว่าเป็นคนมีสัญชาติไทย ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบหลักฐานการมีสัญชาติไทยของบุคคลดังกล่าวก่อน ถ้าไม่ปรากฏหลักฐานอันเพียงพอที่พนักงานเจ้าหน้าที่จะเชื่อถือได้ว่าเป็นคนมีสัญชาติไทย ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้นั้นเป็นคนต่างด้าวจนกว่าผู้นั้นจะพิสูจน์ได้ว่าตนมีสัญชาติไทย”

ควรแก้ไขบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551

หมวด 1 บททั่วไป มาตรา 6 (นิยามของการค้ามนุษย์)

จาก “การแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบตามวรรคหนึ่ง หมายความว่า การแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณี การผลิตหรือเผยแพร่วัตถุหรือสื่อลามก การแสวงหาประโยชน์ทางเพศในรูปแบบอื่น การเอาคนลงเป็นทาสหรือให้มีฐานะคล้ายทาส การนำคนมาขอตาน การตัดอวัยวะเพื่อการค้า การบังคับใช้แรงงานหรือบริการตามมาตรา 6/1 หรือการอื่นใด ที่คล้ายคลึงกันอันเป็นการขูดรีดบุคคลไม่ว่าบุคคลนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม”

เป็น “การแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบตามวรรคหนึ่ง หมายความว่า การแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณี การผลิตหรือเผยแพร่วัตถุหรือสื่อลามก การแสวงหาประโยชน์ทางเพศในรูปแบบอื่น การแสวงหาผลประโยชน์จากการนำพา

บุคคลต่างดาวเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อการศึกษา การเอาคนลงเป็นทาสหรือให้มีฐานะคล้ายทาส การนำคนมาขอทาน การตัดอวัยวะเพื่อการค้า การบังคับใช้แรงงานหรือบริการตามมาตรา 6/1 หรือการอื่นใด ที่คล้ายคลึงกันอันเป็นการขูดรีดบุคคลไม่ว่าบุคคลนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม”

หรือ อาจจะมีการเพิ่มนิยามเกี่ยวกับ “การค้ำมนุษย์ทางทะเลเบียนราษฎร” หมายถึง การนำบุคคลเข้าสู่ทะเลเบียนราษฎรโดยมิชอบเพื่อวัตถุประสงค์การการศึกษา เป็นต้น

7. กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลือและการสนับสนุนจากหลายฝ่าย ข้าพเจ้าขอแสดงความขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุธี อยู่สถาพร อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย ที่ให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงบทความ ข้าพเจ้าขอขอบคุณภาควิชานิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ที่ให้การสนับสนุนด้านข้อมูลและทรัพยากร

ที่จำเป็นต่อการดำเนินการวิจัย รวมถึงผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่สละเวลามีส่วนร่วมในการศึกษานี้ รวมถึงผู้ที่ให้กำลังใจและสนับสนุนตลอดระยะเวลาการทำงานวิจัย สุดท้ายนี้ ข้าพเจ้าหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาหรือการพัฒนางานในอนาคตได้

นอกจากนี้ รัฐควรมีนโยบายและกฎหมายที่ชัดเจนเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติ รวมถึงแนวทางปฏิบัติที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันระหว่างเด็กเหล่านี้กับสังคมไทย ควรพัฒนากลไกการขึ้นทะเบียนเด็กไร้สัญชาติที่เกิดขึ้นในประเทศไทย เพื่อให้สามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานโดยไม่ต้องเผชิญกับการถูกผลักดันออกจากประเทศ ควรมีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของเด็ก รวมถึงแนวทางในการช่วยเหลือเด็กไร้สัญชาติให้ได้รับการศึกษาที่เหมาะสม ภาครัฐควรร่วมมือกับองค์กรพัฒนาเอกชนในการกำหนดนโยบายที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดแนวทางแก้ไขปัญหานี้ในระยะยาวต่อไป

References

- Anti-Trafficking in Persons Act, B.E. 2551 (2008)*. (2008). Royal Thai Government Gazette. (in Thai)
Anti-Trafficking In Persons Division. (2008). *Anti-Trafficking in Persons Act, B.E. 2551 (2008)*.
Thai Law Publishing. (in Thai)
- Association of Southeast Asian Nations. (2007). *ASEAN charter*. asean.org
- Baan Kru Nam Foundation. (2022). *Report on the situation of stateless children and barriers to education access in Thailand*. (in Thai)
- Civil Registration Act, B.E. 2534 (1991)*. (1991). Royal Thai Government Gazette. (in Thai)
- Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560 (2017)*. (2017). Royal Thai Government Gazette. (in Thai)
- Department of Provincial Administration. (1991). *Civil Registration Act, B.E. 2534 (1991)*. Legal and Land Office. (in Thai)
- Immigration Act, B.E. 2522 (1979)*. (1979). Royal Thai Government Gazette. (in Thai)
- Ministry of Education. (1999). *National Education Act, B.E. 2542 (1999)*. Kurusapa Printing House. (in Thai)
- Mitta Ye Learning Center. (2022). *Report on the impacts of closing learning centers for stateless children*. (in Thai)
- National Education Act, B.E. 2542 (1999)*. (1999). Royal Thai Government Gazette. (in Thai)
- Office of the Council of State. (1965). *Nationality Act, B.E. 2508 (1965) and its amendments*. Legal Bureau. (in Thai)
- Royal Thai Police. (1979). *Immigration Act, B.E. 2522 (1979)*. Legal Division of the Royal Thai Police. (in Thai)
- Thairath Wittaya 6 School. (2023). *Report on the enrollment of stateless students and its impact on school operations*. (in Thai)
- The Secretariat of the Cabinet. (2005, July 5). *Cabinet resolution on expanding educational opportunities for persons without civil registration documents or Thai nationality*. (in Thai)
- The Secretariat of the House of Representatives. (2017). *Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560 (2017)*. National Assembly Publishing House. (in Thai)
- United Nations. (1989). *Convention on the Rights of the Child*. United Nations Office.